

Wiktor Petrow

W stronę krytycznej
nowoczesności

TOM III

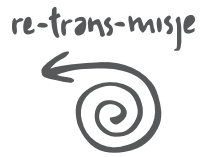
Wiktor Petrow (1894–1969) – ukraiński intelektualista, którego twórczość odzwierciedla główne nurty modernizacyjne XX w. W swej eseistyce, m.in. w *Nowoczesności w jej rzeczywistym kształcie*, stawia pytania o kryzys naszych czasów. Co leży u jego podstaw? Z jakich powodów nowoczesny człowiek nauki i techniki nie potrafił uchronić swojej kultury i świata przed upadkiem? Wezwanie pisarza: „Spójrzmy prawdzie w oczy: żyjemy w czasach głębokich wstrząsów i wielkich katastrof”, sformułowane w Ratyźbonie w 1947 r., na stronach jego *Duchowych nurtów nowożytnej Europy* powraca dziś ze zdwojoną siłą.

universitas

**W stronę krytycznej
nowoczesności**

TOM III

Seria wydawnicza TAIWPN Universitas poświęcona jest interdyscyplinarnej refleksji nad kulturą ukraińską pod kątem transformacji dyskursów nowoczesności. Celem serii jest zrozumienie kodów, wyobrażeń, narracji oraz ich reemisji historycznych kształtujących Ukrainę (po)nowoczesną wraz z jej kulturowym otoczeniem.

Redaktorzy serii naukowej Re-trans-misje
Katarzyna Glinianowicz, Paweł Krupa

Wiktor

Petrow

**W stronę krytycznej
nowoczesności**

TOM III

Edycja i opracowanie krytyczne

Katarzyna Glinianowicz

Paweł Krupa

Universitas

Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wzwyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2017–2024, nr projektu 22H 16 0342 84

© Copyright by Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2024

ISBN 978-83-242-4084-5
e-ISBN 978-83-242-6844-3
TAIWPN UNIVERSITAS

Recenzentka
prof. dr hab. Iwona Węgrzyn

Opracowanie redakcyjne
Agnieszka Toczko-Rak

Projekt okładki i stron tytułowych
Sepielak

Przekłady z języka ukraińskiego:

Katarzyna Kotyńska – *Dobre maniere, Ja i moje buty, Przypoda w kurorcie, François Villon (1431–1463), W przededniu. Gracchus Babeuf, Samotny wędrowiec podąża po samotnej drodze. Vincent van Gogh (1853–1890), Bożonarodzeniowe listy Vincenta van Gogha, Pragnienie muzyki. Benvenuta i Rainer Maria Rilke, Błotnista Lukroza, Zasady estetyki, Problemy literaturoznawstwa ostatniego ćwierćwiecza (1920–1945), Problem wielkiej literatury, Doktor Serafikus. Powieść. Maszynopis z poprawkami autora.*

Przemysław B. Tomanek – *Apostołowie, Eckharta z Carlem Gozzim rozmowy, Emaliowana miska, Bez tytułu, Księżęta, Wiedźma, Profesor dzieli się swymi przemyśleniami, Profesor i Iwan Zakutny w akcji, Trypolska tragedia, Dziwna historia, Zemsta, Hajdamaka okielznany. Historia Sawy Czałego, Pisarz i Generał, Ekskursy w stronę sztuki, Szkice historiozoficzne, Duchowe nurty nowożytnej Europy, Zagadnienie epoki, Współczesny obraz świata. Kryzys fizyki klasycznej, Nowoczesność w jej rzeczywistym kształcie, Chrześcijaństwo i współczesność, Chrześcijaństwo, czasy nowożytne i współczesność, Moje Wielkanoc. Z notatek podróżnika, Przedwielkanocne. Wiosna 1947 roku.*

Katarzyna Glinianowicz, Paweł Krupa – *Koncepcja kryzysu i problem rozwoju.*

Na okładce wykorzystano karykaturę z książki Teodora Kurpity (*Карикатури з літератури*, Мюнхен 1947, s. 16) oraz prace Edwarda Kozaka („Запроторений Комар-Іжак” 1948, nr 4, s.4; „Лис Микита” 1948, nr 10–11, s.8).

www.universitas.com.pl

Druk
Drukarnia Elpil
ul. Artyleryjska 11
08-110 Siedlce

Spis treści

WSTĘP 9

CZĘŚĆ KRYTYCZNA

- Wiktor Petrow.
Kwestionariusz (wielu)osobowy 1941–1969 19
- Człowiek w teatrze porewolucyjnej codzienności 49
- Nomadzi epok 61
- W stronę krytycznej nowoczesności,
albo odrealnienie realnego 75

MAŁA PROZA WIKTORA PETROWA

Oblicza i maski rewolucji

- Apostołowie 91
- Eckharta z Carlem Gozzim rozmowy 105

Choroba jako metafora

- Emaliowana miska 119
- Bez tytułu 135

Jednostka wobec władzy totalitarnej

- Książęta 145
- Dobre maniery 151
- Wiedźma 157
- Profesor dzieli się swymi przemyśleniami 165
- Profesor i Iwan Zakutny w akcji 173
- Trypolska tragedia 179

Życie takim, jakim jest

- Dziwna historia 191
Ja i moje buty 195
Przygoda w kurorcie 199

Nomadzi epok

- François Villon (1431–1463) 211
Zemsta 259
Hajdamaka okiełznany. Historia Sawy Czatego 269
W przededniu. Gracchus Babeuf 299
Pisarz i Generał 341
Samotny wędrowiec podąża
po samotnej drodze.
Vincent van Gogh (1853–1890) 347
Bożonarodzeniowe listy
Vincenta van Gogha 439
Pragnienie muzyki.
Benvenuta i Rainer Maria Rilke 445
Błotnista Lukroza 455

ESEISTYKA WIKTORA PETROWA

Teoria epok

- Zasady estetyki 503
Ekskursy w stronę sztuki 529
Szkice historiozoficzne 543
Duchowe nurty nowożytnej Europy 575
Zagadnienie epoki 599
Koncepcja kryzysu i problem rozwoju 611
Współczesny obraz świata.
Kryzys fizyki klasycznej 617
Nowoczesność w jej rzeczywistym kształcie 635

Tradycja chrześcijańska

Chrześcijaństwo i współczesność 657

Chrześcijaństwo, czasy nowożytne
i współczesność 667

Ratybońska elegia

Moje Wielkanoce. Z notatek podróżnika 685

Przedwielkanocne. Wiosna 1947 roku 693

Problemy literatury

Problemy literaturoznawstwa
ostatniego ćwierćwiecza (1920–1945) 701

Problem wielkiej literatury 721

DODATKI

Doktor Serafikus.

Powieść. Maszynopis z poprawkami autora 737

Bibliografia adnotowana tekstów krytycznych
twórczości Wiktora Petrowa 769

INDEKS OSOBOWY 789

Wiktor Petrow w swym gabinecie. Najprawdopodobniej lata 20. Komisja Etnograficzna Wszechukraińskiej Akademii Nauk w Kijowie. Ze zbiorów Archiwum Naukowego Instytutu Archeologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy (<https://petrov-domontovych.archive.iananu.com>)

Wstęp

W 130. rocznicę urodzin jednego z najważniejszych ukraińskich intelektualistów XX w. – Wiktora Pietrowa (1894–1969) – oddajemy do rąk Czytelników trzeci i ostatni tom jego dzieł. Jak dotąd w historii recepcji bogatego dorobku Pietrowa pojawiły się dwie trylogie. Pierwsza w 1988 r. w Nowym Jorku, opracowana przez ukraińskiego slawistę, profesora Uniwersytetu Columbia, Jurija Szewelowa, prezentuje teksty literackie prozaika¹. Drugie wydanie ukazało się w 2013 r. w Kijowie pod redakcją Wjaczesława Briuchoweckiego, odnowiciela Uniwersytetu Narodowego „Akademia Kijowsko-Mohylańska”; zawiera twórczość naukową Pietrowa². Niniejsze trzytomowe wydanie dzieł autora *Bez gruntu* z lat 2023–2024 łączy te dwie optyki: prezentujemy całościowy dorobek literacki prozaika oraz jego najważniejsze teksty naukowe, dodatkowo przedstawiamy wybrane, niepublikowane we wcześniejszych edycjach materiały, które odnaleźliśmy podczas kwerend. Zaproponowane przez nas opracowanie jest pierwszym tego typu na gruncie polskiej ukrainistyki, podobnie nie zna precedensu na gruncie humanistyki ukraińskiej.

Prezentowany tom składa się z dwóch części. Pierwszą, biograficzno-krytyczną, otwiera trzecia, ostatnia odsłona szkicu *Wiktor Pietrow. Kwestionariusz (wielo)osobowy 1941–1969*. Bazuje ona na najnowszych odkryciach ukraińskich badaczy Ołeksandra Skrypnyka oraz Eduarda Andriuszczenki i obejmuje okres wojenny, ewakuację do Ufy oraz zwerbowanie ukraińskiego intelektualisty przez IV Oddział NKWD, kierowany przez Pawła Sudopłatowa. Przedstawiamy również fragmenty dotąd nieopublikowanych, znalezionych podczas kwerend w Ukraińskiej Wolnej Akademii Nauk w Nowym Jorku wspomnień Iwana Kostiuka, który szczegółowo opisał udział Pietrowa w niemieckich strukturach Propaganda Abteilung Ukraine w Krzemieńczuku, Charkowie i Winnicy w latach 1942–1943. Zamykająca część szkicu przedstawia działalność Pietrowa na emigracji w Ukraińskim Instytucie Naukowym w Berlinie, Akademii Teologiczno-Pedagogicznej oraz Ukraińskim Wolnym Uniwersytecie w Monachium. Ponadto rekonstruujemy „tajemnicze zniknięcie” prozaika 17 lutego 1949 r. w Monachium oraz

¹ В. Домонтович, *Проза. Три томи*, т. 1–3, ред. Ю. Шевельов, [Нью-Йорк] 1988.

² В. Петров, *Розвідки*, т. 1–3, ред. В. Брюховецький, Київ 2013.

jego dalsze losy w Moskwie, w Instytucie Historii Kultury Materialnej Akademii Nauk ZSRR (1950–1956), a później ostatni etap życia i kariery naukowej w strukturach Instytutu Archeologii Akademii Nauk Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej (1956–1969).

Wprowadzenie do świata małej prozy Petrowa, jego eseistyki z pogranicza historii literatury, sztuki i filozofii stanowią trzy teksty krytyczne: *Człowiek w teatrze porewolucyjnej codzienności*, *Nomadzi epok* oraz *W stronę krytycznej nowoczesności, albo odrealnienie realnego*. W tym ostatnim tekście koncentrujemy się na tytułowej koncepcji, którą pisarz rozwijał na emigracji w środowisku Związku Pisarzy Ukraińskich MUR (1945–1948).

Druga, najważniejsza część tomu zawiera tłumaczenia dzieł Petrowa. Przekłady zrealizowano na podstawie pierwodruków każdego z tekstów: *Apostołowie*³, *Eckharta z Carlem Gozzim rozmowy*⁴, *Emaliowana miska*⁵, *Bez tytułu*⁶, *Książęta*⁷, *Dobre maniere*⁸, *Wiedźma*⁹, *Profesor dzieli się swymi przemyśleniami*¹⁰, *Profesor i Iwan Zakutny w akcji*¹¹, *Trypolska tragedia*¹², *Dziwna historia*¹³, *Ja i moje buty*¹⁴, *Przygoda w kurorcie*¹⁵,

³ В. Домонтович, *Апостоли*, „Хорс” 1946, nr 1, s. 10–21.

⁴ В. Домонтович, *Розмови Екхгартві з Карлом Гоцци*, „МУР. Альманах” 1946, nr 1, s. 93–100.

⁵ В. Домонтович, *Емальована миска*, w: idem, *Проза. Три томи*, t. 3, op. cit., s. 124–140.

⁶ В. Домонтович, *Без назви*, „Дозвілля” 1944, nr 35, s. 18–19.

⁷ В. Домонтович, *Князі*, w: idem, *Проза. Три томи*, t. 3, op. cit., s. 141–146.

⁸ В. Домонтович, *Чемність*, w: idem, *Проза. Три томи*, t. 3, op. cit., s. 147–151.

⁹ В. Домонтович, *Відьма*, w: idem, *Проза. Три томи*, t. 3, op. cit., s. 152–159.

¹⁰ В. Домонтович, *Професор висловлює свої міркування*, „Земля” 1944, nr 12, s. 3–4.

¹¹ В. Домонтович, *Професор та Іван Закутній діють*, „Земля” 1944, nr 13, s. 4.

¹² В. Домонтович, *Трипільська трагедія*, w: idem, *Проза. Три томи*, t. 3, op. cit., s. 160–169.

¹³ В. Домонтович, *Дивна історія*, „Наш Вік” 1949, nr 1, s. 4.

¹⁴ В. Домонтович, *Я й мої черевики*, w: idem, *Проза. Три томи*, t. 3, op. cit., s. 331–335.

¹⁵ В. Домонтович, *Курортна пригода*, w: idem, *Проза. Три томи*, t. 3, op. cit., s. 179–189.

*François Villon (1431–1463)*¹⁶, *Zemsta*¹⁷, *Hajdamaka okiełznany. Historia Sawy Czatego*¹⁸, *W przededniu. Gracchus Babeuf*¹⁹, *Pisarz i Generał*²⁰, *Samotny wędrowiec podąża po samotnej drodze. Vincent van Gogh (1853–1890)*²¹, *Bożonarodzeniowe listy Vincenta van Gogha*²², *Pragnienie muzyki. Benvenuto i Rainer Maria Rilke*²³, *Łlotnista Łukroza*²⁴, *Zasady estetyki*²⁵, *Ekskursy w stronę sztuki*²⁶, *Szkice historyzoficzne*²⁷, *Duchowe nurty nowożytnej Europy*²⁸, *Zagadnienie epoki*²⁹, *Koncepcja kryzysu i problem*

¹⁶ В. Домонтович, *Франсуа Війон (1431–1463)*, w: idem, *Проза. Три томи*, t. 3, op. cit., s. 64–123.

¹⁷ В. Домонтович, *Помста*, w: idem, *Проза. Три томи*, t. 3, op. cit., s. 254–262.

¹⁸ В. Домонтович, *Приборканий гайдамака. Оповідання про Саву Чалого*, „Похід” 1947, nr 1, s. 19–30; „Українська Трибуна” 1948, nr 38, s. 4–5.

¹⁹ В. Петров, *Напередодні (Гракх Бабєф)*, „Життя й Революція” 1933, nr 2, s. 103–129.

²⁰ В. Домонтович, *Письменник і генерал*, „Пу-гу” 1947, nr 37, s. 7.

²¹ В. Домонтович, *Самотній мандрівник простує по самотній дорозі. Вінсент ван Гог (1833–1890). Біографічна новеля*, w: idem, *Проза. Три томи*, t. 3, op. cit., s. 358–466.

²² В. Домонтович, *Різдвяні листи Вінсента ван Гога*, „Пу-гу” 1949, nr 1, s. 4–5.

²³ В. Домонтович, *Спрага музики. Бенвенута й Райнер Марія Рільке. Біографічна новеля*, „Українська Трибуна” 1948, nr 1, s. 10–11.

²⁴ В. Домонтович, *Болотяна Люкроза. З приводу „Спогадів про неокласиків” Юрія Клєна*. „Звєно”, ч. 2, 3–4, 1946, „Рідне Слово” 1946, nr 9–10, s. 40–51; *Болотяна Люкроза (Фрагмент: Університетські роки)*, w: *Календар-альманах на ювілейний 1948 рік (1648 – 1848 – 1918)*, red. Т. Курпіта, Авґсбург–Мюнхен 1948, s. 109–117.

²⁵ В. Бер, *Засади поетики (Від „Ars poetica” Є. Маланюка до „Ars poetica” доби розкладеного атома)*, „МУР” 1946, nr 1, s. 7–23.

²⁶ В. Бер, *Екскурси в мистецтво*, „Рідне Слово” 1946, nr 12, s. 57–65; „Літературний Зошит” 1947, nr 3, s. 5–6.

²⁷ В. Петров, *Історіософічні етюди*, „МУР” 1946, nr 2, s. 7–18; 1947, nr 3, s. 7–10.

²⁸ В. Бер, *Духові течії Європи нового часу*, w: *Культурно-мистецький календар альманах на 1947 рік*, red. Ю. Бєсکید, Регенсбург 1947, s. 88–93.

²⁹ В. Бер, *Проблема епохи*, „Орлик” 1947, nr 10, s. 4–8.

rozwoju³⁰, *Współczesny obraz świata. Kryzys fizyki klasycznej*³¹, *Nowoczesność w jej rzeczywistym kształcie*³², *Chrześcijaństwo i współczesność*³³, *Chrześcijaństwo, czasy nowożytne i współczesność*³⁴, *Moje Wielkanocne. Z notatek podróżnika*³⁵, *Przedwielkanocne. Wiosna 1947 roku*³⁶, *Problemy literaturoznawstwa ostatniego ćwierćwiecza (1920–1945)*³⁷, *Problem wielkiej literatury*³⁸. Każdy z utworów opatrzono aparatem krytyczno-interpretacyjnym oraz porównano z zachowanymi rękopisami, zdeponowanymi w Ukraińskiej Wolnej Akademii Nauk w Nowym Jorku.

Książka zawiera dwa dodatki. Pierwszy to fragment odnalezionej podczas kwerendy w 2018 r. maszynopisu *Doktor Serafikus. Powieść. Maszynopis z poprawkami autora*³⁹. Przekład jego transkrypcji, zgodnej z podstawowymi zasadami edycji genetycznej, umieszczamy w ostatnim tomie, przychyłając się do tezy sformułowanej w tomie 1, że na gruncie dorobku Petrowa mamy do czynienia z dwoma różnymi tekstami, które noszą ten sam tytuł: *Doktor Serafikus* – jeden z nich to powieść opublikowana w Monachium w 1947 r., a w tłumaczeniu na język polski w tomie 1 ni-

³⁰ В. Петров, *Концепція кризи й проблеми прогресу (Дискусійне)*, „Українська Трибуна” 1948, nr 7, s. 5.

³¹ В. Бер, *Сучасний образ світу. Криза класичної фізики*, „Арка” 1947, nr 1, s. 2–6.

³² В. Бер, *Наш час, як він є (З приводу статті Нормана Казнса „Несучасність сучасної людини”, „The Saturday Review of Literature”. New York, Neue Auslese V. 1946)*, „Рідне Слово” 1946, nr 8, s. 28–40.

³³ В. Петров, *Християнство і сучасність*, „Орлик” 1947, nr 2, s. 15–18.

³⁴ В. Петров, *Християнство, Новий час і сучасність*, w: *Народний календар на рік Божий 1949*, red. Т. Курпіта, Париж [b.g.w.], s. 103–117.

³⁵ В. Домонтович, *Мої Великодні. З записок мандрівника*, „Слово” 1946, nr 16, s. 3.

³⁶ В. Бер, *Передвеликоднє. Весна 1947 року*, „Українська Трибуна” 1947, nr 26, s. 7.

³⁷ В. Петров, *Проблеми літературознавства за останні 25-ліття (1920–1945)*, w: *Науково-літературний збірник „Світання”*, red. [b.], [Мюнхен] 1946, nr 2, s. 43–52.

³⁸ В. Бер, *Проблема великої літератури*, „Українська Трибуна” 1946, nr 16, s. 3; nr 20, s. 3; 1947, nr 3, s. 3.

³⁹ ЦДАМЛІМУ, *Доктор Серафікус. Роман. Машинопис з правками автора*, ф. 243, од. зб. 95, арк. 1–147.

niejszej publikacji; drugi – to maszynopis, który za życia prozaika nie ujrzał światła dziennego⁴⁰.

Dodatkiem drugim jest bibliografia adnotowana opracowań krytycznych twórczości Wiktora Petrowa. Obejmuje pierwsze wydania tekstów z lat 1929–2018, mających za przedmiot twórczość i biografię pisarza. Bibliografię opracowano w ramach kwerend przeprowadzonych w 2018 r. w Kijowie, Monachium oraz Nowym Jorku w najważniejszych archiwach Petrowa oraz centralnych bibliotekach.

* * *

Wydanie dzieł Petrowa stanowi pokłosie projektu translatorsko-badawczego Zakładu Ukrainistyki Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego *Wiktor Petrow – w stronę krytycznej nowoczesności*, w ramach grantu Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki moduł: Uniwersalia 2.2 (22H 16 0342 84). Projekt zrealizował zespół w składzie: Katarzyna Glinianowicz, Katarzyna Kotyńska, Paweł Krupa (kierownik projektu), Przemysław B. Tomanek.

Zasady pisowni ukraińskich nazw własnych w całej trzytomowej edycji szczegółowo określono w tomie pierwszym⁴¹. Cytaty z obcojęzycznych publikacji porównano z oryginalnymi wydaniem; jeśli nie zaznaczono inaczej, ich tłumaczenia są autorstwa redaktorów tomu. Fragmenty z Pisma Świętego przytaczamy za Biblią Tysiąclecia. Przypisy Wiktora Petrowa zredagowano zgodnie z zasadami przyjętymi w publikacji i przeniesiono do przypisów dolnych. Uzupełnienia w nawiasach kwadratowych pochodzą od redaktorów. Rozwinięto stosowane przez autora skróty i inicjały. W części krytycznej cyfra w nawiasie kwadratowym oznacza stronę, z której zaczerpnięto cytat z publikowanych w niniejszym tomie tekstów Petrowa.

W wydaniu przyjęto następujące skróty nazw archiwów: А УВУ – Архів Українського Вільного Університету, ГДА СБУ – Галузевий

⁴⁰ Zob. K. Glinianowicz, P. Krupa, „*Doktor Serafikus*”, albo *Faust płynnej nowoczesności*, w: W. Petrow, *W stronę krytycznej nowoczesności*, t. 1, red. K. Glinianowicz, P. Krupa, Kraków 2023, s. 75–76.

⁴¹ Zob. K. Glinianowicz, P. Krupa, *Wstęp*, w: W. Petrow, *W stronę krytycznej nowoczesności*, t. 1, op. cit., s. 9–10.

державний архів Служби безпеки України, НА ІА НАНУ – Науковий архів Інституту археології Національної академії наук України, УВАН – Фонд Архіву-Музею ім. Д. Антоновича Української Вільної Академії Наук, ЦДАМЛІМУ – Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України.

* * *

Książka ta zawdzięcza swoje istnienie wspaniałomyślności, wsparciu oraz pomocy wielu ważnych dla nas osób. Chcielibyśmy serdecznie podziękować tłumaczkę Katarzynię Kotyńską, tłumaczowi Przemysławowi B. Tomankowi (Zakład Ukrainistyki IFW UJ) oraz Sebastianowi Markiewiczowi, dzięki którego uprzejmości w *Zasadach estetyki* wykorzystano przekład wiersza Jewhena Małaniuka jego autorstwa. Podziękowania kierujemy również do recenzentek publikacji: prof. dr hab. Agnieszki Matusiak (Uniwersytet Wrocławski) oraz prof. dr hab. Iwony Węgrzyn (Uniwersytet Jagielloński), których uwagi i komentarze pomogły nam w dopracowaniu wydania. Chcemy również podziękować za wspólną pracę i nieocenioną pomoc redaktorce trzytomowej edycji Agnieszce Toczko-Rak.

Dziękujemy również: Olenie Czyżowej oraz Ludmyle Szwałkowskiej (Państwowe Centralne Archiwum-Muzeum Literatury i Sztuki Ukrainy w Kijowie), Ołeksandrze Bużko (Instytut Archeologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy w Kijowie), Tamarze Skrypce oraz Ludmyle Szpyłowej (Ukraińska Wolna Akademia Nauk w USA, Nowy Jork), Mariji Pryszlak, Iwannie Rebet, Nadiji Chomanczuk oraz Wiktorowi Hołowaczowi (Ukraiński Wolny Uniwersytet w Monachium), Ołeksandrowi Boroniowi (Instytut Literatury im. Tarasa Szewczenki Narodowej Akademii Nauk Ukrainy), Kseni Kiebuszinskiej (Koordynatorka Słowistycznych Księgozbiorów Uniwersytetu w Toronto), Kostiantynowi Kuryłyszynowi (Kierownik Działu Ukraińców Lwowskiej Narodowej Biblioteki Naukowej Ukrainy im. Wasyla Stefanyka), zespołowi Oddziału Rękopisów Narodowej Biblioteki Ukrainy im. Wołodymyra Werdnadskiego w Kijowie oraz zespołowi Państwowego Centralnego Archiwum Organizacji Społecznych i Ukraińców. Dziękujemy również niezależnym badaczom Eduardowi Andriuszczenko oraz Ołeksandrowi Skrypnykowi za pomoc w odnalezieniu dokumentów archiwalnych i zgodę na ich opublikowanie w niniejszym tomie.

Ponadto chcielibyśmy wyrazić wdzięczność Walentynie Korpusowej (Instytut Archeologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy) oraz Wjaczesławowi Briuchoweckiemu (Narodowy Uniwersytet „Akademia Kijowsko-Mohylańska”), którzy od samego początku prac wspierali nas i dzielili się swoją rozległą wiedzą. Сердечно Вам дякуємо!

Одновременно Вы даете об"явление /если возможно/ в украинской газете Українське слово или другой выходящей в г.Киеве /согласно оговоренных текстов, которые прилагаются/. Во всех случаях, если Вам придется писать на страницах газет или журналов, Вы подписываетесь под псевдонимом Виктор Бер.

Уезжая из г. Киева, Вы в своей квартире у Место - Ковий С.С. оставляете доклад написанный тайнописью, который нами будет из"ят /доклад Вы прочете в обусловленном с нами месте, не говоря об этом квартировладельцу/.

Каждую субботу Вы ходите к вечерне в церковь Матти Каволовский или Владимирский собор левая сторона.

По воскресеньям от 4⁰⁰ до 4³⁰ Вы выходите на прогулку Каволовский собор или Зогонской по аллее, идущей внутри сада тротуар по саду в левой руке у Вас Каволовский собор. На случай Вашего приезда в Западную Украину и дальше в обусловленные пункты, пароль остается прежний, а места встреч по договоренности с нами /см. приложение/.

Для связи с нами к Вам будет направлен специальный человек, который установит связь в обусловленных с Вами местах встречи и по известному Вам паролю.

Условия связи прочел и усвоил:-

И. Иванов "ИВАНОВ"

"11." января 1942 г.

Верно: И. Иванов (см. на обороте.)

22 stycznia 1942 r. Moskwa. Załącznik do planu wykorzystania agenta „Iwanowa” (Wiktora Petrowa) w Niemczech oraz Włoszech po przekroczeniu linii frontu niemieckiego opracowanego przez Bogdana Kobiulowa (zastępca ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR). Fragment opisu działań konspiracyjnych i kontaktu z agentem „Iwanowem”, w tym instrukcja publikacji przez Petrowa na łamach m.in. emigracyjnego periodyku „Українське Слово” („Українське Слово”) tekstów pod heteronimem Wiktor Ber. Publikowane za zgodą Ołeksandra Skrypnyka. Więcej na temat działalności agenturalnej „Iwanowa” – zob. O. Skrypnyk, *Віктор Петров. Людина, яка повернулася в холод* (<https://www.istpravda.com.ua/articles/2024/10/10/164370/>)